

Адвокатська монополія очима корпоративного юриста

Олексій Лутак

*Начальник відділу правового забезпечення
та регламентних виплат з міжнародного
страхування Моторного (транспортного)
страхового бюро України*

Член Асоціації правників України

Проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»

Діюча редакція	Запропоновані зміни
Стаття 59. Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.	Стаття 59. Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Стаття 131². Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

...

Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»

16) у розділі XV «Перехідні положення»:

б) доповнити пунктом 16¹ такого змісту:

«16¹. З дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»:

11) представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131¹ та статті 131² цієї Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року.

Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню».

Позиції Конституційного суду України

«Положення частини другої статті 59 Конституції України про те, що для забезпечення права на захист від обвинувачення в Україні діє адвокатура, не може тлумачитись як право підозрюваного, обвинуваченого і підсудного вибирати захисником лише адвоката...»

«Закріплення лише за адвокатами права на здійснення захисту підозрюваного, обвинуваченого і підсудного від обвинувачення та надання юридичної допомоги особам, які притягаються до адміністративної відповідальності, не сприяє конкуренції щодо надання кваліфікованої правової допомоги у цих сферах і підвищенню кваліфікації фахівців у галузі права».

Рішення Конституційного суду України від 16.11.2000 у справі 1-17/2000

«Системний аналіз статті 59 Конституції, Закону України «Про адвокатуру» дає підстави для висновку, що положення частини другої цієї статті «для ... надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» є однією з конституційних гарантій, яка надає свідку під час допиту в органах дізнання, досудового слідства чи особі у разі дачі пояснень в державних органах право вільно отримувати правову допомогу адвоката. У такий спосіб держава бере на себе обов'язок забезпечувати можливість надання кваліфікованої правової допомоги особам у правовідносинах з державними органами. **Зазначене не виключає і права на отримання особою такої допомоги від інших суб'єктів, якщо законами України щодо цього не встановлено обмежень**»

Рішення Конституційного суду України від 30.09.2009 у справі № 1-23/2009

Рішення Конституційного суду України від 11.07.2013 у справі № 1-4/2013 (справа про відшкодування витрат на юридичні послуги у господарському судочинстві) – зазначено, що законодавець застосовує диференційований підхід до визначення суб'єктів надання правової допомоги.

Висновок Конституційного суду України від 20.01.2016 у справі № 1-15/2016 про визнання Проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» таким, що відповідає статтям 157 та 158 Конституції України.

4 окремі думки суддів КСУ, які стосуються питання адвокатури (суддів Вдовіченка С.Л., Гультая М.М., Саса С.В. та Сліденка І.Д.)

Аргументи прихильників адвокатської монополії

- якість освіти у ВНЗ відрізняється. Необхідно атестувати судових представників;
- сторона, яка не працює з адвокатом, не користується всіма процесуальними гарантіями;
- адвокат займається не підприємницькою діяльністю, а захистом клієнта;
- необхідно очистити суди від «процесуального сміття»;

Аргументи прихильників адвокатської монополії

- кількості адвокатів в Україні достатньо для того, аби підтримувати належний рівень конкуренції та не спровокувати зростання цін на послуги;
- професійний юрист без проблем складе іспит та отримає адвокатський статус;
- практика Європейських судових установ (рішення Суду Європейського Союзу (European Court of Justice) від 14.09.2010 у справі № С-550/07 Р, рішення Європейського суду з прав людини у справах «Загородній проти України» та «Ейрі проти Ірландії»).

Аргументи противників ідеї абсолютної адвокатської монополії (погляд юрисконсультів)

- відсутній запит суспільства на заміну юрисконсульта адвокатом;
- закріплення адвокатської монополії – не завдання Конституції як Основного закону;
- тільки юрисконсульт враховує стратегічні інтереси свого клієнта;
- для представництва за окремими категоріями господарських справ не потрібно навіть юридичної освіти;

Аргументи противників ідеї абсолютної адвокатської монополії (погляд юрисконсультів)

- при врахуванні міжнародного досвіду, необхідно враховувати і наші реалії та історичні шляхи розвитку;
- реформувати необхідно не інститут судового представництва, а систему освіти;
- стати адвокатом дорого та занадто трудомістко;
- відсутня конкуренція адвокатських асоціацій.

Приклади із зарубіжного досвіду

Абсолютна монополія адвокатів на представництво в судах (мінімальна кількість виключень)

Бельгія

Франція

Португалія

Монополія адвокатів при наявності ряду виключень (наприклад: юрисконсульти, малозначні спори тощо)

Литва

Німеччина

Нідерланди

Регулюється
діяльність кількох
професійних груп, що
надають правову
допомогу

Польща

Румунія

Відсутня адвокатська
монополія

Швеція

Фінляндія

Що далі?

Дякую за увагу!

Олексій Лутак

*Начальник відділу правового забезпечення
та регламентних виплат з міжнародного
страхування Моторного (транспортного)
страхового бюро України*

Член Асоціації правників України